

VEENENDAAL BEVRIJD

Inleiding

Terwijl veel plaatsen in de buurt van Veenendaal al in april waren bevrijd, duurde dit in Veenendaal veel langer.

In Veenendaal waren veel Nederlandse en Duitse SS'ers gestationeerd, die zich in de laatste dagen van de Tweede Wereldoorlog nog lieten gelden. Er heerste een gespannen sfeer. In Veenendaal werd een uitgaansverbod ingesteld en de SS'ers patrouilleerden door de Veenendaalse straten

Op de dag dat de Duitse troepen capituleerden in Hotel de Wereld in Wageningen, werd in Veenendaal de Vaartbrug per ongeluk door de Duitsers opgeblazen. De opgeblazen Vaartbrug zorgde ervoor dat Veenendaal geïsoleerd werd en de directe weg naar Rhenen werd geblokkeerd.

Hierdoor werd Veenendaal pas op woensdag 9 mei 1945 bevrijd, een aantal dagen na de officiële bevrijding.

Doelgroepenorganisatie

Het project 'Veenendaal Bevrijd' is ontwikkeld voor de groepen 7 en 8 van het Basisonderwijs en bestaat in uit drie onderdelen. Elk onderdeel is uit te voeren binnen een dagdeel. Het eerste en het derde deel wordt op school uitgevoerd en het tweede dagdeel vindt plaats in het Gemeentearchief. Het project zal worden aangeboden rond Bevrijdingsdag.

Relatiemetmethoden

De vakken die in dit project aan bod zullen komen zijn, geschiedenis, cultureel erfgoed, aardrijkskunde (techniek). Het project is een aanvulling op de gewone lesstof en verrijkt deze door middel van lokale informatie. Het project is ontwikkeld door Pabo-studenten van de CHE.

Algemene leerdoelen die aansluiten bij dit project zijn:

- **Kerdoel 37** De leerlingen leren zich gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
- **Kerdoel 50** De leerlingen leren omgaan met kaart en atlas, beheersen de basistopografie van Nederland, Europa en de rest van de wereld en ontwikkelen een eigentijds geografisch wereldbeeld.
- **Kerdoel 51** De leerlingen leren gebruik maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.
- **Kerdoel 52** De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: jagers en boeren; Grieken en Romeinen; monniken en ridders; steden en staten; ontdekkers en hervormers; regenten en vorsten; pruiken en revoluties; burgers en stoommachines; wereldoorlogen en Holocaust; televisie en computer. De vensters van de canon van Nederland dienen als uitgangspunt ter illustratie van de tijdvakken.
- **Kerdoel 53** De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

Beginsituatie

In de bijlagen is algemene achtergrondinformatie te vinden over het onderwerp 'Tweede Wereldoorlog'. Het gebruik hiervan, hangt af van de beginsituatie van de leerlingen.

Voor de leerkracht is het belangrijk om de achtergrondinformatie over de monumenten in Veenendaal te kennen. Tijdens de fietstocht langs de monumenten wordt deze informatie aan de leerlingen verteld.

Wij wensen u veel plezier bij de uitvoering van dit project!

Inhoudsopgave

Inleiding	Blz. 2
Inhoud	Blz. 3
• 1. Introductie	Blz. 4
• 2. Bezoek Gemeentearchief	Blz. 5
• 3. Verwerking	Blz. 7

Bijlagen

- 1. *Brief van de gemeentearchivaris*
- 2. *Achtergrondinformatie Tweede Wereldoorlog*
- 3. *Vragen webpad*
- 4. *Antwoorden webpad*
- 5. *Uitnodiging Gemeentearchief*
- 6. *Fietstocht langs monumenten*
- 7. *Informatie over Veenendaalse monumenten*
- 8. *Antwoorden Computeropdracht Archief*
- 9. *Antwoorden Bronnenopdracht Archief*
- 10. *Oude en nieuwe kaart van Veenendaal*
- 11. *Foto's Vaartbrug*
- 12. *Bruggen*
- 13. *Documenten*
 - *Verklaring van de officiële bevrijding*
 - *Brief van de commandant van de Royal Artillery 49*
 - *Foto van het herdenkingsmonument_*
 - *Artikel over het herdenkingsmonument_*
 - *Artikel 'De eerste bevrijder in Veenendaal?'*_

1 Introductie

Doel: Het opdoen van kennis over de Tweede Wereldoorlog aan de hand van gevarieerde werkvormen.

Materialen: bijlage 1 *Brief van de gemeentearchivaris*, bijlage 5 *Uitnodiging gemeentearchief*, bijlage 13 *Documenten*, bijlage 2 *Achtergrondinformatie Tweede Wereldoorlog*, bijlage 3 *vragen webpad en* bijlage 4 *antwoorden webpad*. Webpad (powerpointpresentatie) en bijbehorende link/pagina.

Duur: 1 inleiding (15 min.), les Tweede Wereldoorlog (60 min.), Uitnodiging gemeentearchief (5 min.)

Vorbereiding:

- Verspreid vooraf de documenten uit bijlage 13 over 6 verschillende plekken op de school.
- Installeer voor de leerlingen het webpad (powerpointpresentatie) en de bijbehorende bijlage op de computer(s). Deze bijlage is een van de linkjes van het webpad.
- Bereid een verhaal voor aan de hand van de achtergrondinformatie
- Kopieer voor iedere leerling het blad *vragen webpad*.

1. Inleiding

- De postbode (conciërge/personeelslid) komt in de klas en overhandigt een brief aan de leerkracht. De leerkracht leest deze voor. De gemeentearchivaris van Gemeentearchief Veenendaal is een aantal van zijn documenten kwijt geraakt tijdens een bezoek aan de school.
- Verdeel de klas op in 6 groepjes. (Het is handig om net zoveel groepjes te maken als dat er 'verstop'plekken zijn.) Op iedere plek worden de ontbrekende documenten neergelegd. Stuur steeds een groepje naar 1 van de verstopplekken.
- Laat de leerlingen na terugkomst met de documenten eerst in hun groepje de gevonden documenten lezen en bekijken.
- Bespreek vervolgens de documenten. Wat zijn het voor documenten? Wat is er op de documenten te zien en te lezen?

Vraag de leerlingen goed te onthouden welke documenten zij hebben gevonden. Zij zullen hier in groepjes mee gaan werken in het archief.

2. Tweede Wereldoorlog

Introductie: Vertel kort het verloop van de Tweede Wereldoorlog. Gebruik hierbij het perspectief van een leeftijdsgenootje om de kinderen bij het verhaal te betrekken. Dit kan door middel van de foto FG263 op de website van het gemeentearchief (<http://fotocollectie.veenendaal.nl/>) of door een zelfgekozen voorwerp zoals een klein speelgoedautootje.

Dit speelgoedautootje was van Piet. Piet speelde hiermee op straat en opeens zag hij boven zich allemaal vliegtuigen. Niet zomaar vliegtuigen, nee deze waren van de Duitsers. Ze kwamen ons land binnen vallen. Dit was het teken dat het oorlog was. Het was namelijk 10 mei 1940.....

- In de bijlage kunt u deze achtergrondinformatie over de Tweede Wereldoorlog (bijlage 2) vinden. Hierin wordt puntsgewijs het verloop van de oorlog toegelicht.

Kern: De leerlingen gaan de slag met het webpad. Deel het vragenblad (bijlage 3) uit. Door middel van het webpad komen de leerlingen op verschillende sites, waardoor de antwoorden zijn te achterhalen.

U kunt er voor kiezen om de kinderen dit allemaal tegelijkertijd te laten doen, of om de beurt gedurende de week, afhankelijk van het aantal beschikbare computers.

Afsluiting: Bespreek vervolgens de antwoorden van het gemaakte webpad (zie 4).

3. Uitnodiging gemeentearchief

U heeft een bericht gestuurd naar de gemeentearchivaris en laten weten dat de documenten zijn gevonden. De Gemeentearchivaris is erg dankbaar en nodigt de leerlingen uit voor een bezoek aan het archief. Hier krijgen ze meer informatie over de betekenis en achtergrond van de documenten.

Lees bijlage 5 *Uitnodiging Gemeentearchief* voor.

2 Bezoek Gemeentearchief

Doel:

- De kinderen doen meer kennis op over de Tweede Wereldoorlog en in het bijzonder over de bevrijding van Veenendaal.
- De leerlingen hebben inzicht gekregen in de waarde van het archief, het bewaren en verzamelen van historische bronnen en wijze waarop hiermee gewerkt wordt.

Middelenmaterialen:

- *Bijlage 13 Documenten*
- *Bijlage 7 Informatie over Veenendaalse monumenten*
- *Bijlage 6 Fietstocht langs monumenten*
- *Bijlage 8 Antwoorden Computeropdracht Archief*
- *Bijlage 9 Antwoorden Bronnenopdracht Archief*

Duur: Het bezoek aan het gemeentearchief duurt 1,5 uur en bestaat uit 2 onderdelen:

Vorbereiding

- Iedere leerling neemt zijn/haar fiets mee naar school.
- Er zijn naast de leerkracht 3 extra begeleiders tijdens het bezoek nodig. In het archief zijn twee begeleiders nodig, bij de computeropdracht en bij de bronnenopdracht. Tijdens de fietstocht is naast groepsleerkracht minstens 1 begeleider nodig.
- Neem de gevonden documenten mee naar het archief voor de verwerkingsopdracht
- Zorg ervoor dat u *Bijlage 6 Fietstocht langs monumenten* meeneemt (en evt. *Bijlage 7 Informatie over Veenendaalse monumenten*). U voert de fietstocht uit en voorziet de leerlingen van informatie.
- Verdeel de groep vooraf in 2 groepen. Groep 1 zal de fietstocht maken, groep 2 volgt de les in het archief. Verdeel tijdens de les in het archief groep 2 op in 3 groepjes en na de fietstocht groep 1 ook op in 3 groepjes.
- Neem een exemplaar van *Bijlage 8 Antwoorden Computeropdracht Archief* en *Bijlage 9 Antwoorden Bronnenopdracht Archief* mee ter ondersteuning van de begeleiders in het archief.

1 Bezoek gemeentearchief

1. Fietstocht langs monumenten

Groep 1 start voor de ingang van het gemeentehuis met de fietstocht. Zij gaan nog niet naar het gemeentearchief toe. Tijdens de fietstocht komen de kinderen langs de volgende plekken in Veenendaal die te maken hebben met de Tweede Wereldoorlog en/of bevrijding in Veenendaal. Vraag de leerlingen of ze deze plekken herkennen.

- Het herdenkingsmonument bij het station (monument der gevallen)
- De Vaartbrug bij de Kerkewijk
- De Joodse begraafplaats
- De kazemat (het Nederlandse woord voor bunker)

De routebeschrijving is te vinden in *bijlage 6 fietstocht langs monumenten*. Bekijk deze monumenten kort en vertel de informatie uit *bijlage 7 Informatie over Veenendaalse monumenten*

2. Verwerkingles Gemeentearchief

Groep 2 start in het gemeentearchief. De receptie in het gemeentehuis wijst u de weg naar het gemeentearchief. Jassen kunnen op de grote kapstok bij de receptie worden opgehangen. Deze groep neemt de gevonden documenten mee.

De gemeentearchivaris ontvangt de leerlingen en bedankt ze voor het terugbrengen van de documenten en start de les.

De les in het archief bestaat uit drie onderdelen:

- Groep 2.1 Rondleiding

Tijdens de rondleiding in de kluis vertelt gemeentearchivaris Gert Groenleer meer over de bevrijding van Veenendaal en laat oude bronnen zien.

- Groep 2.2 Computeropdracht

Deze opdrachten liggen klaar bij de computer en worden door een extra begeleider vanuit school begeleid. Deze begeleider is in het bezit van het antwoordenblad (*8 Antwoorden Computeropdracht Archief*)

- Groep 2.3 Bronnenopdracht

De leerlingen gaan aan de slag met de documenten die zij hebben meegenomen (*bijlage 13 documenten*). De opdrachten liggen klaar op tafel en worden door de extra begeleider vanuit school begeleid. Deze begeleider is in het bezit van het antwoordenblad (*9 Antwoorden Bronnenopdracht Archief*)

Na 45 minuten wisselen de groepen. Groep 2 gaat nu fietsen, groep 1 volgt de verwerkingsles in het archief

Groep 2: 0min – 45min. (groep 1 fietstocht)	0-15min	15min-30min	30min-45min
Rondleiding	Groep 2.1	Groep 2.3	Groep 2.2
Computeropdracht	Groep 2.2	Groep 2.1	Groep 2.3
Bronnenopdracht	Groep 2.3	Groep 2.2	Groep 2.1
Groep 1: 45 – 90 min. (groep 2 fietstocht)	45min-60min	60min-75min	75min-90min.
Rondleiding	Groep 1.1	Groep 1.3	Groep 1.2
Computeropdracht	Groep 1.2	Groep 1.1	Groep 1.3
Bronnenopdracht	Groep 1.3	Groep 1.2	Groep 1.1

Neem na afloop van de les de antwoordbladen en de documenten weer mee naar school. Deze zullen tijdens dagdeel 3 worden ingezet.

3 Verwerking

Doel:

De kinderen doen meer kennis op over het verloop van de Tweede Wereldoorlog en de bevrijding van Veenendaal.

Materialen:

- Vellen papier of karton (a-3)
- Lijm
- Foto's en plaatjes voor de collage
- Stiften

Duur: collages 40 min, presentatie 5 min per groepje

Vorbereiding

Leg de vellen papier, de stiften en lijm vooraf klaar. Print evt. enkele afbeeldingen uit over het onderwerp, bijv een kopie van de documenten uit bijlage 13, de gebruikte foto's van het archief of de foto's van de fietstocht.

Het is ook een mogelijkheid om de leerlingen dit zelf te laten doen.

1 Verwerking bezoek archief

Nabespreking

- Bespreek de volgende punten met de leerlingen:

Hoe kijken de leerlingen terug op het bezoek aan het archief? Wat vonden de leerlingen leuk om te doen? Welke nieuwe dingen hebben ze geleerd? Wat wisten ze al?

Collage

- De leerlingen maken een collage over het onderwerp op een groot vel karton en gebruiken hierbij als informatiebron de documenten uit bijlage 13 en de antwoordbladen uit het gemeentearchief.

Presentatie

- Ieder groepje verteld kort welke documenten zij hebben behandeld tijdens het bronnenonderzoek in het archief. Wat zijn dit voor documenten? Wat vertellen deze documenten ons? Bij de presentatie wordt de collage gebruikt die de leerlingen hebben gemaakt.

- De andere leerlingen krijgen de gelegenheid om vragen te stellen tijdens de presentatie

- Na afloop van de presentatie kunnen de collages worden opgehangen in de klas of op school.

2 De rol van de Vaartbrug tijdens de bevrijding

Doel:

- De leerlingen weten waar de Vaartbrug in Veenendaal ligt en welke rol deze heeft gespeeld tijdens de bevrijding van Veenendaal.
- De leerlingen leren dat bruggen verschillende constructies hebben.

Materialen:

- Computer
- Oude en nieuwe kaart van Veenendaal (bijlage 10)
- Foto's van de vaartbrug (bijlage 11)
- Foto's bruggen (bijlage 12)

Duur: 15 minuten

Vorbereiding

- Voor iedere leerling of ieder groepje een kopie van de oude en nieuwe kaart van Veenendaal. Maak voor het tonen van de foto's gebruik van het digibord (indien mogelijk).

Introductie

Zoals jullie weten is Veenendaal pas laat bevrijd. Toen Ede, Ederveen, Barneveld en Wageningen al bevrijd waren, was Veenendaal nog bezet. Er waren veel Duitse en Nederlandse SS'ers die zo lang mogelijk de baas wilden blijven. De Vaartbrug in Veenendaal werd opgeblazen en werd zo afgesloten van de weg naar het zuiden, Rhenen. Daarom is Veenendaal pas op 9 mei, wel 4 dagen na de rest van het land bevrijd!

Kern

De Vaartbrug ligt op de kruising van de Kerkewijk en de Duivenwal. Sinds 1948 heet deze brug de Burgemeester J.H. van Schuppenbrug.

Maak gebruik van de oude en nieuwe kaart van Veenendaal

- De leerlingen zoeken op beide kaarten op waar de Vaartbrug ligt. Ze kleuren de Vaartbrug rood.
- De weg naar Rhenen via het water kleuren ze op beide kaarten blauw.

Bespreking

Bespreek de antwoorden van de leerlingen. Hoe kwamen zij erachter waar de Vaartbrug zich bevindt?

3. Bruggen

Bekijk foto's van de Vaartbrug (Bijlage 11) en bespreek de volgende punten met de leerlingen:

Wat voor brug was de oude Vaartbrug? Waarom moest deze brug zo snel mogelijk weer worden opgebouwd?

Wat voor brug is de nieuwe Vaartbrug? Is deze brug nog steeds belangrijk als onderdeel van de weg naar het zuiden?

Vraag vervolgens welke bruggen de leerlingen nog meer kennen?

Ken je een brug die er net zo uit ziet als de Vaartbrug? Ken je een brug die er heel anders uitziet? Waar kun je bruggen tegenkomen? Wat voor functies kunnen bruggen hebben?

Bekijk de foto's van verschillende bruggen (bijlage 12)

Hieruit wordt duidelijk dat bruggen een verbindingsfunctie hebben bijv. over (snel)wegen, water en zelfs tussen bergen.

Via onderstaande links zijn filmpjes te vinden over bruggen en hun constructie.

http://www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20051031_bruggen01

<http://player.omroep.nl/?afID=5962259>

Extra activiteit: Bruggen bouwen

Tijdens de vorige les hebben de leerlingen kennis gemaakt met diverse bruggen. Bij deze activiteit gaan leerlingen zelf een brug maken

Doel: De leerlingen ervaren welke constructies zij kunnen toepassen bij het maken van een brug.

Materialen: vellen a-4 papier, plakband

Duur: ca. 30 minuten

Korte terugblik op de vorige les

- Waar vinden we bruggen?
- Waar dienen bruggen voor?

Uitleggen van de opdracht

- Bouw een brug in groepjes van 4. Zorg er voor dat de brug tussen twee tafels kan liggen en hij het gewicht van 1 schoen houdt/ of er 1 autootje overheen kan rijden. Kies voor een stevige constructie!
- Als dit lukt, probeer uit of de brug ook werkt als de tafels verder uit elkaar worden geschoven of als je de brug hoger maakt.
- De leerkracht loopt rond en geeft alleen waar nodig tips.

Afsluiting- Bespreken van de verschillende bruggen

- Welke constructies zijn er gebruikt?
- Waardoor ging het goed? Waardoor niet?